

development of physical infrastructure of the higher educational institution.

Key words: rector V.O.Gerynovych, Institute of folk education, physical infrastructure, district land department, lease, financial-economic management, crediting, financial activity, provision with accommodation, accommodation provision, hostel, Folk commissariat of education, land economy, grant commission, economic condition, mode of economy, librarian funds, estimate, special resources, operational year; repair; indebtedness, taxes, inventorying.

Отримано 3 жовтня 2011 року

УДК 378.2(477.43)(092)

М.І.Алещенко

Гордість вітчизняної науки (академік О.В.Квасницький)

Досліджується життєвий і творчий шлях видатного вченого-біолога Олексія Володимировича Квасницького.

Ключові слова: Кам'янець-Подільський сільськогосподарський інститут, аспірантура, академік, конгрес, конференція.

Серед випускників 1920–1930-х років Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту найпочесніше місце займає академік АН УРСР, Герой Соціалістичної Праці, лауреат Державної премії ім. Т.Г.Шевченка, заслужений діяч науки і техніки УРСР Олексій Володимирович Квасницький.

Народився Олексій Володимирович у багатодітній сім'ї селянина-бідняка 24 лютого 1900 р. в с.Лиса Гора Первомайського району Миколаївської області¹. Закінчивши 1920 року Добровольську вчительську семінарію на Херсонщині, він вчителював у сільській школі, але через голод 1921 р. змушений був перебраться з Херсонщини на Поділля. Восени того ж року Олексій Квасницький став студентом Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту.

Це були важкі часи повоєнної розрухи та голоду 1921–1923 рр. Зга-

дуючи студентські роки, Олексій Володимирович писав, що чотири роки навчання в інституті були важким випробуванням на міцність організму, сили волі і характеру. З ранку студенти відвідували лекції та практичні заняття, які відбувались у холодних аудиторіях, а в другій половині дня, ввечері, а інколи і вночі працювали. Проживали студенти в холодних і сирих гуртожитках, бралися за все – пиляли та кололи дрова, працювали вантажниками, виконували іншу фізичну роботу. О.Квасницький добре знав слюсарну і столярну справу, ремонтував годинники, шив чоботи, деякий час завідував студентською майстернею із ремонту взуття, вчителював в Китайгородському районі².

Після закінчення інституту спочатку працював в Кутковецькій сільськогосподарській школі на Кам'яничині, а згодом – на Дніпропетровській сільськогосподарській дослідній станції. Навчався в аспірантурі у Ленінграді, а з 1931 року і до кінця свого життя працював в Всесоюзному науково-дослідному інституті свинарства (сьогодні – НДІ свинарства ім. О.Квасницького НААНУ), який знаходиться в Полтаві.

35 років Олексій Володимирович поєднував науково-дослідну роботу з педагогічною, завідуючи (за сумісництвом) кафедрою фізіології сільськогосподарських тварин (1936–1971 рр.) Полтавського сільськогосподарського інституту (сьогодні – Полтавська державна аграрна академія)³.

У 1936 р. ВАК присудив вченому науковий ступінь кандидата біологічних наук без захисту дисертації, за сукупністю опублікованих робіт, а у 1940 р. він здобув ступінь доктора наук, захистивши у Харківському державному університеті (нині Харківський національний університет ім. В.Каразіна) дисертацію на тему “Физиология желудочного соковыделения и пищеварения у свиней”.

У 1941р. О.В.Квасницький отримав вчене звання професора, а у 1951р. за видатні наукові досягнення його обрали дійсним членом АН УРСР, у 1965р. – академіком УААН (сьогодні – НААНУ)⁴.

В роки Великої Вітчизняної війни професор О.В.Квасницький працював у інституті, який було евакуйовано до Кургану (Російська Федерація)⁵. У 1944 р. науково-дослідний інститут свинарства повернувся до Полтави.

В усіх наукових розробках О.В.Квасницький був першовідкривачем. З його ім'ям пов'язаний розвиток в Україні знань з питань вікової фізіології сільськогосподарських тварин, зокрема вперше глибоко і послідовно досліджено фізіологію травлення і обміну речовин, вищої нервової діяльності, анатоμο-фізіологічних особливостей лактації і розмноження свиней. Саме фундаментальне вивчення фізіології розмноження дало змогу розро-

бити і широко впровадити у виробництво найефективніший фракційний метод штучного осіменіння свиней (1950).

Вчений розробив метод трансплантації ембріонів кролів, свиней, у 1950 р. одержав перших у світі поросят-трансплантантів. Теоретично обґрунтував, довів на практиці високу ефективність розробленої ним системи безперервних опоросів, надраннього відлучення поросят при підвищенні інтенсивності використання свиноматок до 2,7 опоросу на рік. Разом з доктором біологічних наук Н.А.Мартиненко працював над розробкою нового високоефективного методу полібаричної стимуляції багатоплідності і великоплідності свиноматок внаслідок підвищення маткового-плацентарного кровотоку, а останнім часом – над розробкою нової технології хірургічної трансплантації ембріонів свиней. О.В.Квасницький – автор численних оригінальних методів дослідження фізіологічних процесів, творець конструкцій багатьох приладів і установок, захищених 26 авторськими свідоцтвами. В його лабораторії стажувалися спеціалісти з Москви, Ленінграда, Чехословаччини, Куби, Болгарії. Цілу плеяду талановитих вчених підготував О.В.Квасницький – 35 кандидатів і докторів наук, з яких незмінними його помічниками і однодумцями завжди були Н.А.Мартиненко, В.Ф.Коваленко, М.М.Маньківська, Л.О.Конюхова і М.М.Саричева.

Фундаментальні дослідження фізіології розмноження свиней дозволили О.В.Квасницькому розробити і широко запровадити на практиці свинарства принципово новий та економічно високоефективний фракційний метод штучного осіменіння свиней, за що його і було удостоєно Державної премії УРСР (1974 р.).

Наукові праці академіка (понад 200 монографій, підручників, брошур, статей) широко відомі науковій світовій громадськості, перекладалися на французьку, угорську, чеську, естонську та інші мови⁶.

О.В.Квасницький був постійним учасником міжнародних наукових форумів. 1964 р. на V Міжнародному конгресі з біології розмноження і штучного осіменіння в м.Тренто (Італія) його обрали постійним членом оргкомітету цих конгресів⁷. З доповідями на наукові теми він виступав перед вченими Англії, Італії, Франції, Чехословаччини, Угорщини, Болгарії. Фактично постійними гостями в його лабораторії були вчені з Великобританії, В'єтнаму, Італії, США, Румунії, Франції, Югославії, Японії та інших країни світу. Про О.В.Квасницького були вміщені замітки в Енциклопедії українознавства та Українській радянській енциклопедії⁸.

Наукову роботу вчений поєднував з громадською діяльністю: був чле-

ном Центральної Ради Українського і Всесоюзного фізіологічних товариств, членом редколегії Української радянської енциклопедії і “Фізіологічного журналу АН УРСР”, очолював Полтавське обласне відділення товариства “Знання”. Неодноразово обирався членом виконкому Полтавської обласної Ради. 1967 року рішенням міської ради О.В.Квасницькому було присвоєно звання Почесного громадянина м.Полтава⁹.

Величезна праця О.В.Квасницького була відзначена урядовими нагородами: Золотою Зіркою Героя Соціалістичної праці, двома орденами Леніна, двома орденами “Знак Пошани”, двома Почесними грамотами Президії Верховної Ради УРСР і чотирма медалями. 1960 р. було присуджено звання заслуженого діяча науки і техніки УРСР.

Олексій Володимирович був дуже обдарованою людиною: любив музику і сам непогано грав на скрипці, захоплювався мисливством, складав щиросердні ліричні вірші і не минав новинок художньої літератури, встигав прочитати наукову і загально-пізнавальну періодику. Всі, кому доводилось зустрічатися з ним, були вражені чуйністю і щиросердністю співрозмовника, відзначали його демократичність¹⁰.

Все довге і багате життя вченого було пов’язане із Полтавою, він її любив, тут жив і працював, натхненно, творчо, багато, і не дивно, що саме полтавська земля прийняла його на вічний спочинок 27 листопада 1989 року.

У лютому 2000 року світова біологічна наука відзначила 100-річчя з дня народження видатного українського фізіолога Олексія Володимировича Квасницького. З ініціативи вчених університету штату Айова (США) цю дату було урочисто відзначено міжнародною науковою конференцією.

У 2000 р. всеукраїнські науково-виробничі конференції, присвячені 100-річчю від дня народження академіка, відбулися в Полтаві та Кам’янці-Подільському (за їх результатами було видано збірники наукових праць). Науково-дослідному інституту свинарства НААНУ присвоєно ім’я О.В.Квасницького.

В Подільському державному аграрно-технічному університеті вшановують ім’я видатного випускника. Зокрема, в музеї університету знаходяться цікаві матеріали про нього. На біотехнологічному факультеті створено аудиторію імені О.В.Квасницького. В актовій залі університету розміщено портрет академіка.

Примітки:

1. Алещенко, М. І. Життєві віхи академіка О.В.Квасницького / М. І. Алещенко, В. І. Іустінов // Використання фізіологічних, генетично-селекційних та техно-

логічних методів підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин. Матеріали наук.-вироб. Конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження академіка О.В.Квасницького. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 9.

2. Там само.

3. Алещенко, М. І. Подільська державна аграрно-технічна академія. – Кам'янець-Подільський ; Тернопіль : Лілея, 2004. – С. 51.

4. Там само. – С. 52.

5. Алещенко, М. І. Випускники Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту 1920–1930-х років – учасники Великої Вітчизняної війни / М. І. Алещенко, Л. І. Кучугура, В. Г. Романюк // Матеріали ІХ-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1995. – С. 349.

6. Бахмат, М. Подільський державний аграрно-технічний університет / М. Бахмат, М. Алещенко. – Кам'янець-Подільський, 2005. – С. 73.

7. Видатний вчений-біолог. – Полтава : Вид-во Полтавського державного сільськогосподарського інституту “Тетра”, 2000 – С. 5.

8. Українська радянська енциклопедія. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1980. – Т. 5. – С. 84; Енциклопедія Українознавства, Львів : Наук. товариство ім. Т.Шевченка, 1994. – Т. 3. – С. 990.

9. Коваленко В. Ф. Квасницький Олексій Володимирович (1900–1989) / В. Ф. Коваленко // Вчені у галузі тваринництва. – К. : Аграрна наука, 1999. – С. 163.

10. Видатний вчений-біолог. – С. 6.

Резюме

Исследуется жизненный и творческий путь выдающегося ученого-биолога Алексея Владимировича Квасницкого.

Ключевые слова: Каме́нець-Подольський сільськогосподарський інститут, аспірантура, академик, конгресс, конференция.

Одержано 3 жовтня 2011 року